

2066-46

Notitie PlanMER Omgevingsvisie Overijssel voor advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage

8 augustus 2008

Projectteam PlanMER

Egbert Dijk (Provincie Overijssel) en Marianne Kuijpers-Linde (Geodan Next)

1. Inleiding

In het voorjaar heeft de Commissie voor de milieueffectrapportage (Cie m.e.r.) een advies uitgebracht over de Reikwijdte en het Detailniveau van het MER Omgevingsvisie Overijssel (2066-41/Mn/eh). De Cie m.e.r. constateerde dat de startnotitie een abstracte nota is waarin nog geen heldere probleemstelling is opgenomen en nog geen concrete doelstellingen en beleidskeuzen (of voorgenomen activiteiten) zijn geformuleerd. Dit betekende dat in mei nog geen advies kon worden gegeven over de wijze waarop het planMER zou kunnen worden ingevuld. De Cie m.e.r. biedt aan om op het moment dat de voorgenomen activiteiten, alternatieven en het toetsingskader concreter zijn ingevuld, opnieuw te adviseren over het vervolg van het planMER.

In deze notitie wordt beschreven hoe wij lopende het planproces te werk zijn gegaan. Aan de hand van één onderwerp (natuur) illustreren we hoe via een backcastingmethode adviezen zijn geformuleerd. Hierbij hebben we de methode van het MNP uit de studie "Nederland Later" overgenomen. Naast natuur worden ook de onderwerpen "bundelen en bereikbaarheid", landschap, landbouw en leefbaarheid als beleidsopgaven bestudeerd. Hierbij worden dus steeds "clusters" van ambities in samenhang beschouwd. Op basis van deze nieuwe informatie vraagt de provincie, de Cie m.e.r. mee te denken bij de verdere uitvoering van het onderzoek in kader van het planMER, zodat de nieuwe visie gebaseerd is op de meest actuele kennis op het gebied van duurzaamheid.

De provincie heeft ervoor gekozen de plan-MER te verbreden tot een duurzaamheidsbeoordeling om zo te waarborgen dat het geheel van ambities door de Omgevingsvisie kan worden bereikt. Dit betekent dat naast de milieuaspecten die in een plan-MER aan de orde moeten komen ook de economische aspecten en overige sociaal-culturele aspecten worden meegenomen in de beoordeling.

De opbouw van de notitie is als volgt. In paragraaf twee gaan we in op de activiteiten die volgens de Cie m.e.r. moeten zijn uitgevoerd, alvorens een planMER kan plaatsvinden. In de derde paragraaf wordt het beoordelingskader toegelicht en in het vierde deel wordt voor één onderwerp de voorgestelde werkwijze toegelicht. In de vierde paragraaf gaan we in op de vraag of de Omgevingsvisie planmer-plichtig is. In de laatste paragraaf hebben we een aantal vragen voor het overleg met de Cie m.e.r. geformuleerd.

2. Beleidsopgaven en trendscenario

Volgens de Cie m.e.r. moeten de volgende activiteiten zijn uitgevoerd, voordat het planMER kan worden opgesteld:

1. beleidsevaluatie van bestaand beleid,
2. een beschrijving van autonome ontwikkeling (trendscenario) waarbij aangegeven wordt wat de invloed is van ontwikkelingen in de samenleving, rijksbeleid en provinciaal beleid,
3. een ruimtelijke uitwerking van sectorale doelen, waarbij aangegeven wordt welke claims door transformatie, verdichting en multifunctioneel grondgebruik gerealiseerd kunnen worden en voor welke claims functiewijzigingen in het ruimtegebruik nodig zijn. Dit laatste is de provinciale opgave.

Ad 1. beleidsevaluatie van bestaand beleid

Om de beleidsopgave in beeld te brengen, zijn de bestaande beleidsplannen geëvalueerd (het Milieubeleidsplan, het Waterhuishoudingsplan en het streekplan inclusief verkeers- en vervoersplan, periode 2002 – 2007). Nagegaan is of de trend richting doel gaat of juist tegengesteld is. Niet nagegaan is of het gestelde doel ook binnen de gestelde tijd zal worden bereikt. In de Agenda van de Omgevingsvisie (versie 17 januari 2008) is geconcludeerd dat veel van het in het verleden ingezette beleid op schema ligt. De belangrijkste knelpunten beschreven in deze evaluaties, zijn:

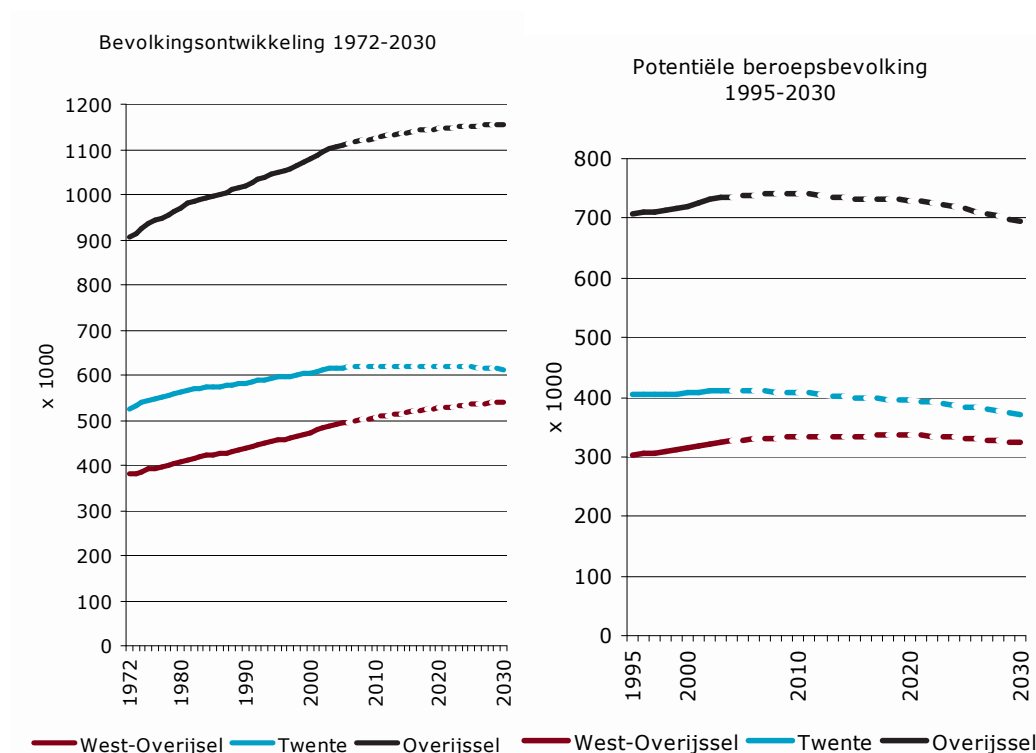
- Ecologie:
 - o Beschermen van EHS is onvoldoende met name voor wat betreft reductie stikstofdepositie en tegengaan van verdroging
 - o Adaptatie aan klimaatverandering wordt lastiger omdat in potentiële overstromingsgebieden, ruimtelijke investeringen plaatsvinden zonder rekening te houden met de mogelijke veranderingen in het watersysteem

- o Verbeteringen in waterkwaliteit vordert langzaam omdat de aanpak van riooloverstorten en puntbronnen moeizaam verloopt.
- Economie
 - o Bereikbaarheid van economische centra en bereikbaarheid van Overijssel voor heel Nederland staat onder druk
 - o Doel om meer mensen in ov en op de fiets te krijgen, is niet gehaald. Modal shift is gelijk gebleven en beleid is omgebogen naar het faciliteren van groei autogebruik
 - o Aansluiting van Overijssel op hoogwaardig Europees spoorweginet is niet gerealiseerd. In feite zijn er geen projecten op dit punt gestart
- Sociaal-cultureel
 - o Versnippering en verstoring van landelijk gebied neemt toe (landschap en natuur staan onder druk)
 - o Geluidhinder in de leefomgeving neemt toe

Ad 2. Beschrijving van autonome ontwikkeling (trendscenario)

In opdracht van de provincie is een ruimtelijke verkenning 2040 uitgevoerd (Koomen et al, 2008). Hierbij is gebruik gemaakt van de scenario's die door de planbureaus zijn ontwikkeld (CPB et al, 2006, MNP 2007).

De bevolkingsprognose voor Overijssel laat zien dat de bevolking tot ca 2030 nog toeneemt en daarna gaat afnemen. Vanaf 2015 daalt de omvang van de beroepsbevolking. Figuur 1 toont de bevolkingsontwikkelingen tot 2030. Het aandeel 65 plussers neemt toe, dit geldt ook voor het aantal kleine huishoudens. De woningvraag zal hierdoor veranderen. Wanneer verondersteld wordt dat de woonsituatie van toekomstige ouderen overeenkomt met de woonsituatie van de huidige ouderen, dan zou de vraag naar kleine meergezinshuurwoningen sterk toenemen. Dit is echter maar de vraag: het is waarschijnlijker dat deze ouderen rijker zijn, voor een deel nog werken en fitter zijn. In het trendscenario wordt daarom rekening gehouden met de woon- en werkcarrière van deze generaties (cohort effecten). De woonvoorkeuren gaan vooral uit naar groenstedelijk wonen en de vraag naar (luxe) meergezins- en eengezinswoningen zal toenemen.

Figuur 1 Ontwikkeling in totale bevelkingsomvang (links) en potentiële beroepsbevolking tot 2030 voor Overijssel (bron: Beeld Omgevingsvisie, concept d.d. 1 augustus 2008)

Wanneer uitgegaan wordt van de huidige woningdichtheden per woonmilieus, is voor de periode 2002-2040 bijna 5000 hectare nodig voor woningbouw. In beide scenario's is vooral vraag naar woonmilieus met lage dichtheden in de nabijheid van grotere kernen (voorzieningen), in de nabijheid van werklocaties en strategisch gelegen ten opzichte van het hoofdwegennet. Tabel 1 geeft een overzicht van de regionale vraag naar ruimte voor wonen voor de beide scenario's. Hierbij is onderscheid gemaakt in drie typen wonen:

- wonen hoge dichtheid (centrumstedelijk en stedelijk buitencentrum)
- wonen lage dichtheid (groenstedelijk, centrumdorps)
- wonen landelijk.

	Midden druk			Hoge druk		
	Noord	Zuidwest	Twente	Noord	Zuidwest	Twente
wonen hoge dichtheid	70	0	230	278	24	674
wonen lage dichtheid	1632	529	1468	2334	799	2339

landelijk wonen	366	121	342	599	202	691
<i>Totaal</i>	<i>2068</i>	<i>650</i>	<i>2040</i>	<i>3211</i>	<i>1025</i>	<i>3704</i>

Tabel 1 Omvang extra ruimtevrage (2002-2040) voor de woonfuncties in het midden en hoge druk trendscenario. De gehanteerde regio-indeling is beschreven in Bijlage 1. Bron: Verkade en anderen (2007).

Volgens het Transatlantic Market-scenario zou er in Overijssel in 2020 behoefte zijn aan 1.304 ha bedrijventerrein toevoeging t.o.v. begin 2008. Het scenario geeft als toevoeging in 2040 1221 ha aan, dus een vermindering t.o.v. 2020 van 83 ha. Op basis van historische uitgifte van gemiddeld 95 ha per jaar komt de inschatting van de planvraag uit op 1235 ha. tot 2020. Wij gaan hier uit van de laagste raming van 1221 ha. De uitbreidingsbehoefte kan dan worden geraamd op ca 270 ha. In bestaande plannen is namelijk reeds 950 ha gereserveerd. In het meerjarig Economisch uitvoeringsprogramma 2008-2011 wordt de herstructureringsopgave geraamd op ca 1300 ha. Bij de voorgaande berekeningen is nog geen rekening gehouden met de directe en indirecte ruimtewinst die met de herstructurering van bedrijventerreinen is te behalen. Deze ontwikkeling kan wel een directe aanleiding zijn tot een heroriëntatie op de geplande uitbreidingen.

	Midden druk	Hoge druk
Bedrijfsterrein	270(155)	292
Openbare voorzieningen en detailhandel	273	412
Distributie en groothandel	1330	2189
Verblijfsrecreatie	897	897
Dagrecreatie	296	296
Natuur	21114	21114
Glastuinbouw	27.4	27.4
akkerbouw (incl. boomgaarden en kwekerijen)	restpost	Restpost
Grondgebonden veeteelt	Restpost	Restpost
Intensieve veeteelt	-73	-73

Tabel 2 Omvang extra ruimtevrage (2002-2040) voor de overige functies in het midden en hoge druk trendscenario. Bron: MNP (2007).

De beide trendscenario's laten een toename in het bebouwd gebied zien rond de bestaande grote kernen (Figuur 2 en 3). Deze toename is zeker in het hoge druk scenario fors en leidt tot een verlies aan groene ruimte rond de betreffende kernen. De geconcentreerde verstedelijking volgt uit het huidige provinciale

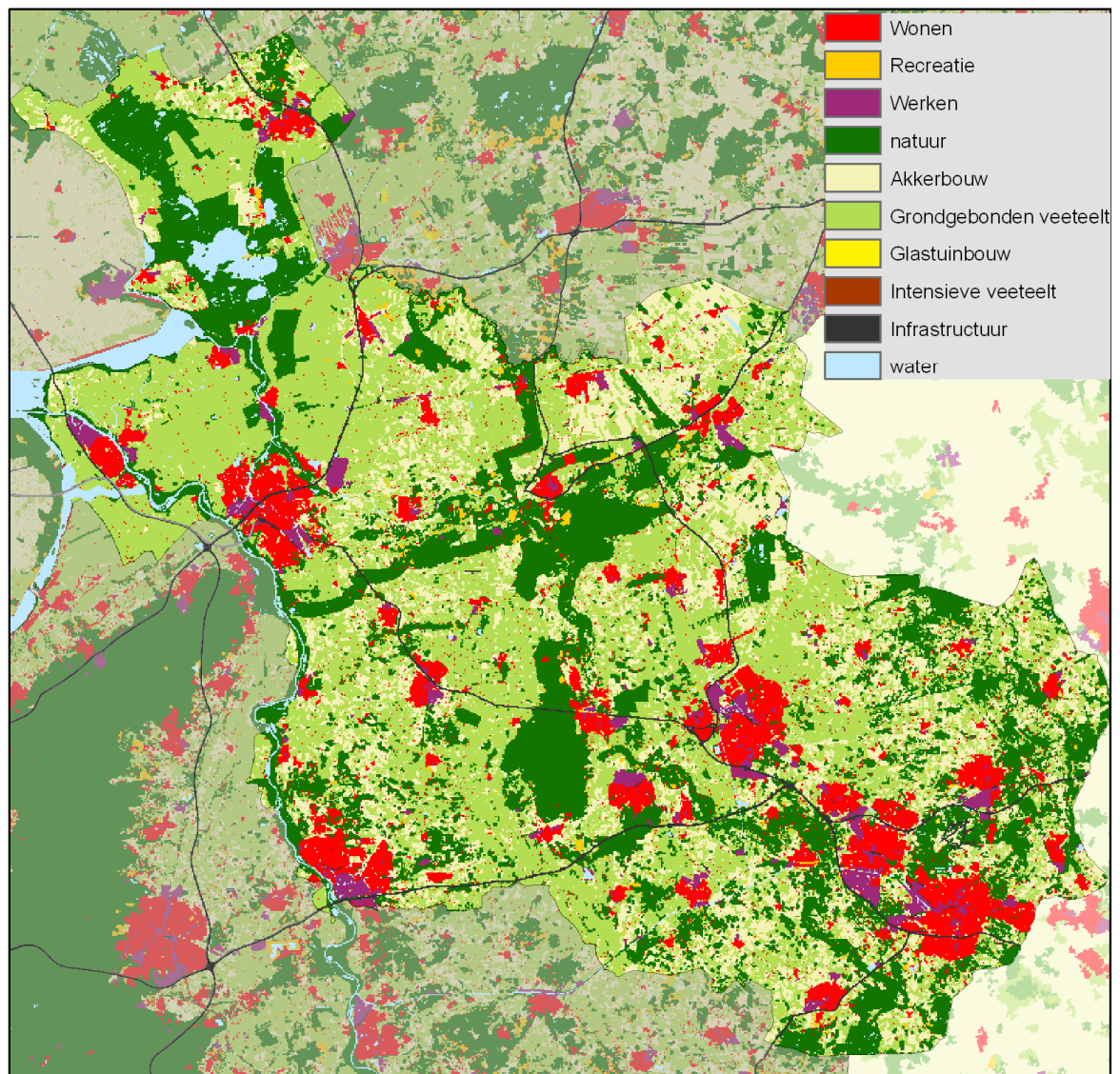
ruimtelijk beleid dat de groei van kleinere, plattelands gemeenten aan banden legt. Het nieuwe stedelijk gebied bestaat hoofdzakelijk uit nieuwe woonwijken, hoewel lokaal ook de bedrijvigheid meer ruimte inneemt. Een andere belangrijke ontwikkeling in de beide trendbeelden is de sterke uitbreiding van het areaal natuur. In beide varianten wordt de volledige Ecologische HoofdStructuur gerealiseerd. Het areaal dat wordt ingenomen door dag- en verblijfsrecreatieruimte groeit slechts gering.

Omdat ruimtelijke ontwikkelingen een grote mate van onzekerheid hebben, zijn een aantal alternatieve ruimtelijke beelden uitgewerkt. In het onderzoek worden de volgende conclusies getrokken (Koomen et al., 2008; pag. 27):

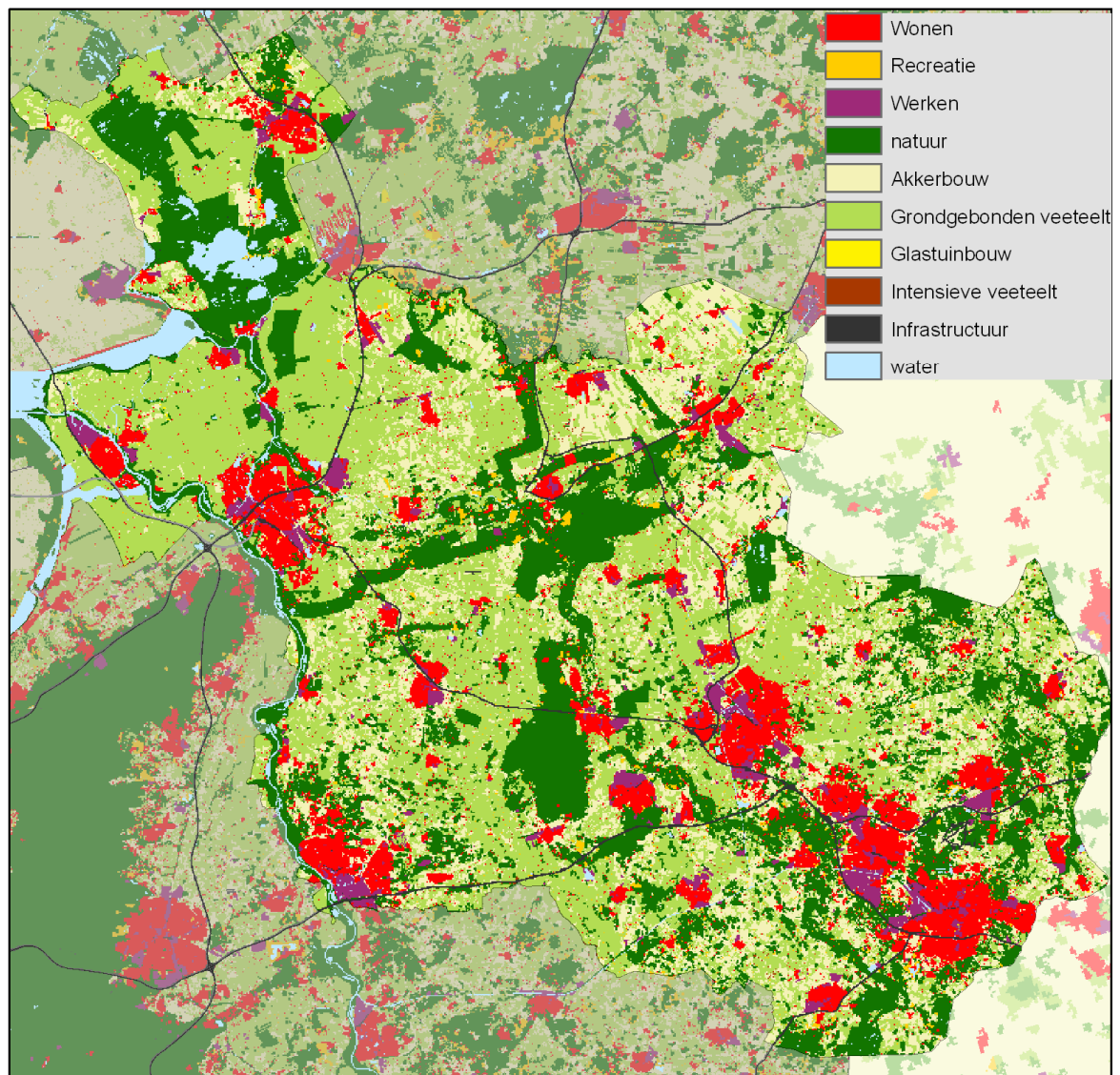
“Deze ruimtelijke verkenning voor Overijssel laat zien welke ruimtelijke ontwikkelingen in deze provincie tot 2040 denkbaar zijn. Duidelijk is dat er nog steeds een verstedelijkingsopgave ligt die lokaal kan botsen met de taakstellingen ten aanzien van bijvoorbeeld landschapskwaliteit, veiligheid en waterbeheer. De kans op deze conflicten neemt toe naarmate er voor een meer verspreide verstedelijking wordt gekozen. Een specifieke opgave ligt bij Zwolle en Kampen op het gebied van klimaatadaptatie. Beide plaatsen zijn door hun ligging zeer aantrekkelijk om te wonen. Dit vergroot deze adaptatieopgave.”

“Het realiseren van de Ecologische HoofdStructuur betekent dat de landbouw in een belangrijk deel van Overijssel zal veranderen. In kleinschalige landschappen is de schaalvergroting in de landbouw steeds lastiger in te passen, zeker daar waar ook restricties gelden vanuit het watersysteem. In de meer open landschappen is wel ruimte voor de voortgaande schaalvergroting in de landbouw. Hier kunnen nieuwe landschappen ontstaan. Hoewel hier niet verder onderzocht, blijkt uit eerder onderzoek dat het realiseren van de gewenste natuur een forse investering zal vergen (MNP, 2005).”

Voorts wordt verondersteld dat de knelpunten die geformuleerd zijn op basis van de bestaande beleidsplannen, bij een autonome ontwikkeling zullen blijven bestaan.

Figuur 2 Grondgebruik Overijssel midden druk 2040.

Figuur 3 Grondgebruik Overijssel hoge druk 2040.

Ad 3 een ruimtelijke uitwerking van sectorale doelen

Overijssel streeft naar een toekomstvaste groei van de welvaart, waarbij groei van de economie, welzijn en een verantwoord beslag op de beschikbare natuurlijke hulpbronnen in evenwicht zijn. Een duurzame afweging tussen economische, ecologische en sociale aspecten is een rode draad door alle beleidskeuzes. In het Beeld van de omgevingsvisie is deze als volgt geformuleerd: "Duurzame ontwikkeling voorziet in de behoefte van de huidige generatie zonder daarmee voor toekomstige generaties de mogelijkheden in gevaar te brengen om ook in hun behoeften te voorzien."

In een aantal kaartbeelden van ontwikkelingsperspectieven hebben van Paridon & De Groot landschapsarchitecten en H+N+S landschapsarchitecten de ruimtelijke uitwerkingen geschetst (van Paridon & De Groot landschapsarchitecten, 2008).

Helaas was ten tijde van het schrijven van deze notitie het Beeld van de Omgevingsvisie nog niet gereed. Pas begin augustus zijn de ruimtelijke uitwerkingen behorend bij het beeld beschikbaar gekomen. Het provinciaal belang voor de inrichting van de fysieke leefomgeving is in de volgende tabel samengevat.

Toekomstvaste groei van welvaart en welzijn met een verantwoord beslag op de beschikbare natuurlijke hulpbronnen en voorraden.

Natuurlijke hulpbronnen/ecologie	Welvaart/economie	Welzijn/sociaal-cultureel klimaat
Toekomstvaste groei van welvaart en welzijn met een verantwoord beslag op de beschikbare natuurlijke hulpbronnen en voorraden.		
Natuurlijke hulpbronnen/ecologie	Welvaart/economie	Welzijn/sociaal-cultureel klimaat
Natuur <i>Behoud en versterking van de rijkdom aan plant- en diersoorten (biodiversiteit)</i> - Robuustheid (EHS, natura 2000, groen-blauwe dooradering, nationale parken, verbindingzones, belangrijke bos- en natuurgebieden buiten EHS, natuur in de stad) - Specifieke soorten: behoud belangrijke weidevogel- en ganzengebieden.	Vestigingsklimaat voor bedrijvigheid <i>Voldoende en diverse vestigingsmogelijkheden voor bedrijven</i> - Beschikbaarheid van bedrijventerreinen (SER-ladder, herstructurering, Bovenlokale/Regionale afstemming werklocaties, PDV/GDV) - Ontwikkelingsmogelijkheden voor schaalvergroting en verbreding in de landbouw - Ontwikkelingsmogelijkheden en kwaliteitsverbetering toerisme en recreatie	Binnensteden en landschap <i>Behoud en versterken van de verscheidenheid en identiteit van (binnen-)stedelijke kwaliteit en mooie landschappen in het buitengebied</i> - Versterken diversiteit landschappen (sturen op ruimtelijke kwaliteit, vitale nationale landschappen, SER-ladder, verstedelijkingspatroon/bundeling, waardevolle landschapselementen en waterlopen, landgoederen) - Behoud en versterken cultureel erfgoed (monumenten, archeologisch, industrieel en agrarisch erfgoed) - Versterken kernkwaliteiten binnensteden (monumenten, architectuur, water, groen, culturele, horeca- en winkelveorzieningen, stationsgebieden)
Water <i>Watersystemen met goede ecologische en chemische kwaliteit, die voor de lange termijn klimaatbestendig zijn</i> - Watercondities (kwaliteit en kwantiteit voor landbouw, natuur en landschap) - Zeker stellen drinkwatervoorziening (zowel kwaliteit als kwantiteit) - Adaptatie (veiligheid lange termijn en verdroging)	Bereikbaarheid <i>Een vlotte en veilige reis over weg, water, spoor en per fiets van en naar stedelijke centra en streekcentra</i> - Hoofdstructuur verkeer en vervoer (weg, water, spoor en fiets) met prioriteit voor bereikbaarheid in en van de economische kerngebieden - Versterken vervoer over water - Bevorderen gebruik fiets en OV in en naar de stedelijke netwerken (overstapmogelijkheden)	Woonomgeving <i>Aantrekkelijke en gevarieerde woonmilieus, die voorzien in woonvraag</i> - Aantal en kwaliteit woningen (differentiatie in woonmilieus, Bovenlokale/Regionale afstemming gemeentelijke programma's, herstructurering en stedelijk vernieuwing) - Vitaliteit woonomgeving (speelruimte, groen in de wijk, beschikbaarheid primaire voorzieningen)
Ondergrond en bodem <i>Zorgvuldig gebruik van de ondergrond en opruimen dan wel beheersen van bedreigende vervuiling</i> - Bodemkwaliteit (sanering van verontreiniging met risico's voor mens en ecosysteem) - Bodemdaling in veengebieden - Bodemgebruik (zoutwinning, opslag, zandwinning, KWO, hoofdtransportleidingen)	Economische kracht <i>Een vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie, waarin kennisintensieve maakindustrie en MKB floreert</i> - Ontwikkelingsmogelijkheden MKB/beschikbaarheid arbeidskrachten - Innovatief vermogen, stuwende werkgelegenheid, creatieve klasse	Veiligheid en gezondheid <i>Veilig, gezond en schoon kunnen wonen, werken, recreëren en reizen</i> - Basiskwaliteit (lucht, geur, geluid) - Veiligheid (externe veiligheid, verkeersveiligheid, veiligheid tegen overstromen) - Beperking wateroverlast
Energie en Klimaat <i>Een betrouwbare en veilige energievoorziening met beperking van uitstoot broeikasgassen</i> Duurzame energieopwekking (biomassa, wind,		Maatschappelijke participatie <i>Iedereen kan deelnemen aan de samenleving</i> - Toegankelijkheid OV - Versterking en ontsluiting toeristische Routestructuur (varen,

zonne-energie, geothermisch) • Energiebesparing (in bebouwde omgeving) • Energietransportmogelijkheden		wandelen en fietsen) en verknoping met de hoofdstructuur verkeer en vervoer
---	--	--

3. Het beoordelingskader

De uitwerking van het afwegingskader heeft in een interactief proces tijdens “de fase van verrijking” in het planproces plaatsgevonden. Het geheel van alle beleidskeuzes moet duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit versterken. In het planMER wordt alleen de duurzaamheid beoordeeld. Hiermee worden de aspecten “gebruiks-” en “toekomstwaarde” van ruimtelijke kwaliteit grotendeels meegenomen. Het aspect “belevingswaarde” valt buiten de scope van het onderzoek.

Duurzame ontwikkeling is gebaseerd op drie pijlers: een economische, een ecologische en een sociaal-culturele pijler. Voor elke pijler heeft de provincie een ambitie geformuleerd. Door het meenemen van de ecologische, economische en sociaal-culturele aspecten levert de PlanMER de een bijdrage aan de versterking van de samenhang in de besluitvorming. De volgende thema’s (zie tabel met provinciaal belang) worden onderscheiden:

Economische pijler	Ecologische pijler	Sociaal-culturele pijler
Vestigingsklimaat voor bedrijven	Natuur	Landschap
Bereikbaarheid	Water	Woonomgeving
Economische Kracht.	Ondergrond en bodem	Veiligheid en gezondheid
	Energie en klimaat	Maatschappelijke participatie

Tabel 3 De gekozen themas voor de drie pijlers van duurzame ontwikkeling

Deze thema’s zijn vertaald in kwaliteiten en indicatoren. Bij de uitwerking is steeds aan de orde gesteld: zijn er beleidsdoelen? Zo ja hoe breng je die in beeld? Wanneer deze niet expliciet zijn, welke ambities zijn er en hoe breng je die in beeld? Daarnaast is natuurlijk getoetst of er voldoende kennis is om deze indicatoren te operationaliseren (kwantitatief of kwalitatief). In de onderstaande tabel zijn de kwaliteiten en de bijbehorende indicatoren per pijler, beschreven. Deze uitgebreide tabel is te beschouwen als een groslijst met mogelijk toepasbare indicatoren bij het beoordelingskader. Gedurende de uitvoering van de PlanMER zullen hieruit de relevante indicatoren worden geselecteerd en toegepast die het best de mogelijke effecten van de voorgenomen beleidskeuzen weergeven.

Kwaliteit	Indicator	Berekening
Ecologische pijler		
Robuustheid (EHS, verbindingen + adaptatie van natuur aan klimaatverandering)	omvang EHS in hectaren	GIS
	staat van instandhouding Natura 2000 (LNV)	GIS
	intensieve landbouw in beïnvloedingsgebieden	GIS
	percentage oppervlak natuur in gebieden > 2000 ha (buffer 500 meter)	GIS
	de verhouding tussen randlengte en oppervlakte	GIS
Specifieke natuurdoelsoorten	staat van instandhouding weidevogels en ganzen	GIS+Larch
Potentieel buiten bestaande EHS voor natuurlijke inrichting	Areaal	GIS
Watercondities (kwaliteit en kwantiteit per doel: landbouw, drinkwater en natuur)	chlorideconcentratie (verzilting) grondwater	Waterplan
	nitraatconcentratie grondwater	Waterplan
	N en P concentratie oppervlaktewater (mgN/l + mgp/l)	Waterplan
	areaal verdroogd gebied (natuur)	KNMI Alterra
	droogte schade (landbouw en recreatie)	KNMI Alterra
Zeker stellen drinkwatervoorziening	verhouding tussen vraag naar drinkwater en de eigen productiecapaciteit	TNO/ Provincie
	verhouding tussen vraag naar drinkwater en de eigen productiecapaciteit in Twente	
Adaptatie (veiligheid en	bouwen in laag gelegen	Ruimtescanner

verdroging)	delen	
Bodemdaling	bodemdaling in veengebieden, beekdalen en bij delfstofwinning	Ruimtescanner
Mate van verstoring en delfstoffenwinning	mate van verstoring door ondergrondse activiteiten	GIS/provincie
Bodemverontreiniging	te saneren locaties (asbestwegen en urgente sanering)	GIS/provincie
Aandeel schone energie opwekking binnen provinciegrenzen	CO2 reductie door opwekking van duurzame energie uit biomassa binnen de provincie	Provincie
	ruimtereservering voor windenergie	GIS
Energiegebruik (besparing en aandeel duurzaam)	CO2 reductie agv energiebesparing door bedrijven	spreadsheet provincie
	CO2 reductie agv energiebesparing in de gebouwde omgeving (woningen)	spreadsheet provincie
Reductie uitstoot broeikasgassen	reductie uitstoot broeikasgassen	spreadsheet provincie
	capaciteit ondergrondse opslag CO2	Provincie
Economische pijler		
Vestigingsvoorwaarden voor creatieve technologische maakindustrie	knoopkwaliteit cumulatieve afstand tov technische universiteiten	GIS/verkeersmodel
Vestigingsvoorwaarden voor landbouw	areaal zonder milieu en landschapsrestricties	GIS
	areaal zonder landbouwrestricties	GIS
	areaal met betere ruimtelijke regeling bouwblokbeperkingen	
	kwalitatieve beoordeling	GIS

	maatregelpakket door experts	
Vestigingsvoorwaarden voor intensieve veeteelt	areaal in LOG's	GIS
Beschikbaarheid van hoogwaardige bedrijventerreinen	Ontsluiting bedrijventerreinen door hoofdwegennet	GIS
Bereikbaarheid	nieuwe indicator bereikbaarheid aantal verbindingen (bijv. reistijd A1)	GIS/verkeersmodel
	aandeel ov van alle verplaatsingen	GIS/verkeersmodel
	aandeel fiets (langzaam verkeer) van alle verplaatsingen (aantal ritten)	GIS/verkeersmodel
	aantal auto km	GIS/verkeersmodel
	aandeel arbeidsplaatsen in mkb	CBS/CPB provincie?
Aandeel MKB in economische productie	aandeel arbeidsplaatsen in lichte industrie.....	CBS/CPB provincie?
Aandeel stuwende werkgelegenheid in lichte industrie, toerisme en recreatie, en gezondheidszorg	aantal nieuwe ha nabij kennispark/knoopkwaliteit (Brainpark Twente)	CBS/CPB provincie?
Innovatief vermogen	% te herstructureren areaal	
	aandeel uitgifte ha innovatieve bedrijven	Bureau Louter/VU Provincie
Sociaal-culturele pijler		
Identiteit/verscheidenheid (openheid, uitzichten, Rust en stilte, contrasten)	areaal nieuw aangelegde, herstellde en onderhouden landschappen	GIS
	oppervlakte gebieden waarvan de landschapskwaliteit is	GIS

	beschreven	
	Openheid	GIS/VU model
	contrast: mate van dynamiek in behoud landschappen	GIS
	indicator Mooi Nederland (gaafheid van landschap: aantal potentieel storende elementen)	
	dichtheid van het wegennet (aantal km weg/km ² per landschap	GIS
	Landgoederen	
Nationale landschappen	kernkwaliteiten ?? Verder uitwerken	HNS GIS
Cultureel erfgoed (beheer)	financiële investering voor objecten	HNS GIS
Toegankelijkheid voor recreanten(varen, wandelen en fietsen)	cumulatieve bereikbaarheidsindex groengebieden via wandelpaden, fietsroutes en vaarwegen	HNS GIS
Verstedelijkingspatroon	Verhouding tussen bevolkingsontwikkeling in stedelijke netwerken en buiten stedelijke netwerken	bron: CBS
Herstructurering	verhouding sloop en nieuwbouw in bestaand stedelijk gebied en nieuwbouw op nieuwe locaties	bron: CBS en gemeentelijke prognoses
Differentiatie in woonmilieus	?? Verhouding vraag/aanbod naar woonmilieus in HNS kaarten of ABF woonmilieus	Ruimtescanner
Vitaliteit steden, dorpen en	voorzieningen niveau	GIS

kernen (voorzieningen)	kernen	
Balans vraag en aanbod op de woningmarkt(kwaliteit,Kwantiteit)	woongegevens (WBO) vraag/aanbod naar type woning	
Basiskwaliteit (luchtkwaliteit, geur, geluidhinder,)	aantal woningen in gebieden met overschrijding jaargemiddelde fijn stof	CARmodel/GIS
	aantal woningen met geluidbelasting (>48 dB Lden) door wegverkeer	verkeersmodel/geluidberekening
	aantal woningen nabij intensieve veeteelt (geurcontour)	GIS
Veiligheid (externe veiligheid, verkeersveiligheid, veiligheid tegen overstromen)	aantal inwoners binnen externe veiligheidscontour voor plaatsgebonden risico's	GIS + aanpassing risicokaart
	slachtofferrisico overstroming	Ruimtescanner
	schaderisico overstroming	Ruimtescanner
	aantal verkeersdoden	
Wateroverlast	aantal ha bebouwd gebied in wateroverlastgebieden	GIS en wateroverlastkaart
Basisinfrastructuur van culturele voorzieningen	m2 culturele voorzieningen/inwoner	
Bereikbaarheid van activiteiten voor jongeren en ouderen	aandeel woningen > 15 minuten lopen OV knooppunt	GIS

Tabel 4 Groslijst met mogelijk toepasbare indicatoren bij het beoordelingskader

4. Voorbeeld uitwerking: Robuuste natuur

Duurzame natuurontwikkeling betekent dat bij de ruimtelijke ontwikkeling van Overijssel zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met de internationale verplichtingen die Nederland is aangegaan. In de onderstaande figuur zijn de 25

Natura 2000 gebieden weergegeven. Deze gebieden zijn internationaal van betekenis en vallen onder de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn. Een deel van deze gebieden is verbonden met natuurgebieden in Gelderland, Drenthe en Duitsland.

In bestaande evaluaties van natuurbeleid in Overijssel wordt geconcludeerd dat de condities sterk zijn verbeterd maar dat voor een duurzame instandhouding, de ruimtelijke samenhang (faunasoorten en habitats) en milieucondities nog om een forse investering vragen (zie website LNV, Overijssel en Natuurbalansen). In Overijssel gaat het om versnippering, verdroging, waterkwaliteit en ammoniakdeposities. Om de ammoniakdeposities te verminderen is verdergaand nationaal landbouwbeleid nodig, maar daarnaast kan aanvullend gebiedsgericht beleid ook bijdragen om de toevoer van nutriënten via oppervlakte- en grondwater te verminderen

Om te onderzoeken in hoeverre de voorgenomen beleidsmaatregelen een robuuster natuur tot gevolg hebben is een samenhangende ruimtelijke analyse uitgevoerd in ArcGIS. Deze bevat allereerst een analyse van huidig ruimtelijk beleid en actuele ruimtelijke plannen. Vervolgens is gekeken in hoeverre bij de huidige natuurgebieden sprake is van robuuste eenheden. Als laatste is geanalyseerd in welke mate de plannen voor toekomstige natuurontwikkeling leiden tot een toename van robuuste eenheden. Bijlage 1 bevat de belangrijkste kaarten uit deze analyse. In deze paragraaf bespreken we kort de voornaamste resultaten.

De analyse van huidig ruimtelijk beleid en actuele ruimtelijke plannen laat zien dat daarin steeds rekening gehouden wordt met de internationale verplichtingen die de provincie Overijssel op dit vlak heeft. Dit is allereerst onderzocht door de vigerende streekplankaarten te vergelijken met de ligging van de Natura2000 gebieden. Nergens liggen woon- of werklocaties in de Natura 2000gebieden. In de Inventarisatie Bedrijfsterreinen en kantoorlocaties (IBIS, 2007) zijn ook geen plannen opgenomen die binnen de Natura2000 gebieden liggen. Deze jaarlijkse inventarisatie bevat bedrijventerreinen die in hun oorspronkelijke opzet groter zijn dan één hectare bruto terrein en zowel grond voor uitgifte beschikbaar hebben, of op termijn krijgen, of volledig uitgegeven zijn. De vertaling van het streekplan naar bestemmingsplannen is onderzocht door de Nieuwe Kaart van Nederland (NIROV, 2005) te analyseren. Ook deze inventarisatie laat zien dat er geen bouwplannen in de Natura 2000 gebieden zijn. Wel liggen nieuwe uitbreidingslocaties soms dichtbij deze gebieden. Met name de dynamiek in

Twentestad en de andere grote steden is hier duidelijk zichtbaar. Als laatste is gekeken naar de , Landbouw OntwikkelingsGebieden (LOG). Ook enkele van deze gebieden liggen op korte afstand van de Natura 2000 gebieden.

.

Om de robuustheid van de bestaande natuurgebieden te onderzoeken voor de omgevingsvisie zijn drie analyses uitgevoerd. Allereerst is voor de kleinere diersoorten gekeken in welke gebieden sprake is van grote aaneengesloten arealen. Vervolgens is voor diersoorten die afhankelijk zijn van een groter gebied nagegaan in welke gebieden sprake is van grote aaneengesloten gebieden en tenslotte is gekeken naar de ruimtelijke ontwikkeling in beïnvloedingsgebieden rondom de Natura 2000-gebieden en EHSgebieden¹.

Allereerst is de omvang van natuurgebieden bepaald door alle gebieden die binnen een straal van 40 meter als één gebied te beschouwen. Feitelijk is voor elk afzonderlijk natuurgebied de grootte bepaald van het netwerk waar het deel van uitmaakt. Verondersteld wordt dat voor veel kleine diersoorten een weg of een bebouwing van 40 meter en voor veel grotere diersoorten infrastructuur of bebouwing van 500 meter geen obstakel is. De kaart laten zien dat Overijssel naast een tiental grote natuurgebieden vooral ook veel kleine natuurgebieden kent. Deze liggen verspreid over de provincie en nabij stedelijk gebied. Vanuit recreatief oogpunt is dit zeer gunstig omdat het de landschappelijke waarde vergroot, maar voor de robuustheid van de natuur is dit minder gunstig. Wanneer rekening wordt gehouden met de leefomgeving voor dieren die grotere afstanden kunnen overleggen, wordt de natuurlijke hoofdstructuur zichtbaar. Duidelijk is dat veel gebieden deel uitmaken van grotere netwerken, maar lokaal komen ook natuurgebieden voor die gezamenlijk minder dan 100 hectare omvatten.

De locaties voor nieuwe natuur zijn zodanig gekozen dat er meer aaneengesloten natuurgebieden ontstaan. Doordat grotere eenheden worden gecreëerd, zal niet alleen de omvang van de leefgebieden toenemen maar zal in veel gevallen ook de milieuconditie aanzienlijk verbeteren. Bovendien migreren soorten makkelijker in aaneengesloten gebieden wanneer als gevolg van klimaatverandering de omstandigheden in bestaande leefgebieden veranderen. Met name het gebied rond de IJssel, Weerribben en het Vechtdal en Salland zijn belangrijke

¹ Nb in deze notitie is de ruimtelijke analyse via beïnvloedingsgebieden nog niet meegenomen.

natuurgebieden. Tezamen met de natuurgebieden over de grens vormt het stroomgebieden van de Dinkel eveneens een groot aaneengesloten gebied. Hierbij moet worden opgemerkt dat veel nieuwe natuur via het afsluiten van beheercontracten (landbouw) zal worden beheerd. Evaluaties van agrarisch natuurbeheer laten zien dat weliswaar op deze wijze veel nieuwe natuur wordt ontwikkeld, maar dat de kwaliteit van deze natuur niet heel erg groot is (Natuurbalans 2007).

In de visie van Overijssel kan deze robuuste natuur worden versterkt wanneer ook op het verbeteren van de abiotische randvoorwaarden in de grotere eenheden wordt ingezet. Dit betreft met name de verdrogingsproblematiek in het Vecht Regge gebied

In een volgende stap wordt nagegaan in hoeverre het in het beeld van de omgevingsvisie geschetste beeld een robuuste natuur oplevert. Omdat deze informatie te laat werd opgeleverd, was het niet mogelijk om deze analyses uit te voeren voor deze notitie. Bij de uitvoering van de analyse op het Beeld van de Omgevingsvisie zal de WUR worden betrokken. Met behulp van het LARCHmodel zal dan ook de mogelijke lange termijn effecten in beeld worden gebracht. Dit onderzoek zal in het kader van BSIKprogramma Ruimte voor Klimaat worden uitgevoerd.

Wanneer de natuurgebieden in dit perspectief grotere eenheden zijn, zal dit bijdragen aan een versterking van de natuurwaarden in de Provincie en het beleidsalternatief positief scoren op deze indicator.

5. Is het plan planmerplichtig?

Op grond van het beschikbare concept is geconcludeerd dat:

- o De structuurvisie bevat beleidskeuzes van provinciaal belang over de locatie van projecten of voorzieningen. Voor deze besluiten is vaak al een MER opgesteld. Na overleg met Infomil, wordt geconcludeerd dat ook deze besluiten als ze nog niet zijn uitgevoerd toch op hoofdlijnen in de PlanMER moeten worden betrokken. Natuurlijk wordt gebruik gemaakt van de reeds uitgevoerde MERanalyses.
- o De structuurvisie uitspraken over gewenste ruimtelijke ontwikkelingen bevat, die voor het opstellen van gemeentelijke plannen of het nemen van projectbesluiten bindend kunnen zijn.

Echter deze worden pas concreet uitgewerkt in de verordening. Besloten is om deze nu wel alvast te analyseren. In een latere fase kan nog worden gezien of de conclusies ook van toepassing zijn op de verordening. Deze werkwijze heeft als voordeel dat de betrokken partijen reeds vroeg inzicht krijgen in de mogelijke milieu- en duurzaamheideffecten.

- o Een passende beoordeling voor een plan op grond van artikel 19j Natuurbeschermingswet 1998 zeer waarschijnlijk aan de orde is omdat de visie uitspraken bevat die invloed kunnen hebben op de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in de VHR gebieden of een verstorend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Strict genomen is deze conclusie pas gerechtvaardigd als de ontwerpvisie gereed is.

We concluderen dat er voor een aantal uitspraken in het Beeld van Overijssel een effectentoets moet worden uitgevoerd. Deze conclusie is het startpunt voor de volgende ronde. Besloten is om niet alleen te focussen op de effecten voor de VHRgebieden maar een brede duurzaamheidsbeoordeling te laten uitvoeren. Een tweede conclusie is dat de Planmerrapportage over de structuurvisie en de bijbehorende Provinciale verordening zal gaan. Wettelijk gezien, is dit laatste niet strict noodzakelijk.

6. Vragen aan de Cie m.e.r.

In deze laatste paragraaf formuleren we een aantal vragen die we tijdens een gesprek graag aan de orde willen stellen.

1. Deelt u onze mening over de merplicht?
2. Is het beoordelingskader conform de merplicht? Wij kiezen ervoor om de structuurvisie op hoofdlijnen te beoordelen. Dit betekent bijvoorbeeld dat in de uiteindelijke rapportage geen uitgebreide analyse per natuurgebied wordt uitgevoerd.
3. Is het provinciaal belang volgens u voldoende afgebakend?
4. Voor natuur hebben we als voorbeeld een analyse uitgevoerd. Uit deze analyse blijkt dat wanneer vanuit een duurzaamheidsperspectief de resultaten iets anders kunnen uitvallen dan wanneer alleen naar het milieubelang wordt gekeken. Welke ideeën heeft U over de aanpak om het ruimtelijk beleid te beoordelen?

Referenties

CPB, MNP en RPB (2006) Welvaart en Leefomgeving. Een scenariostudie voor Nederland in 2040. Centraal Planbureau, Milieu- en Natuurplanbureau en Ruimtelijk Planbureau.

Koomen, E., M Kuijpers-Linde en W. Loonen (2008) Ruimtelijke verkenning Overijssel 2040, Geodan Next, Amsterdam.

IBIS (2007) Integraal Bedrijventerreinen Informatie Systeem, De stand in planning en uitgifte van bedrijventerreinen 1 januari 2007 en de uitgifte in 2006, zie: <http://www.bedrijvenlocaties.nl/>

MNP (2005) Natuurbalans 2005. Milieu- en Natuurplanbureau, Bilthoven.

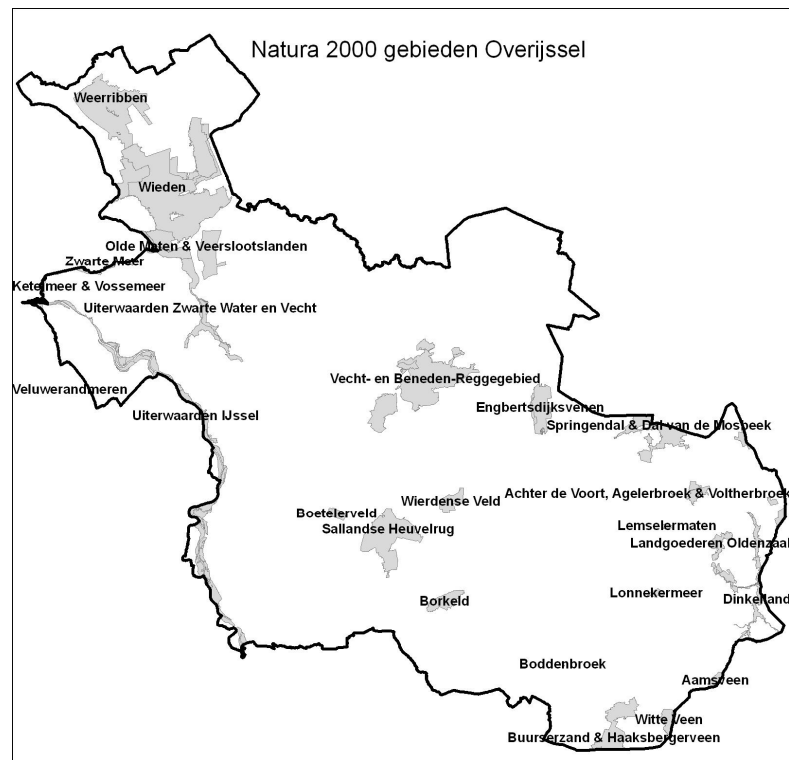
MNP (2007) Nederland Later; Tweede Duurzaamheidsverkenning, deel Fysieke leefomgeving Nederland. Milieu- en Natuurplanbureau, Bilthoven.

NIROV (2005) Nieuwe Kaart, Nieuwe Ruimte: Plannen voor Nederland in 2015. Nirov, Den Haag.

Verkade, E., W. Vermeulen en J. Brouwer (2007) Regionale ontwikkelingen, bevolking en werkgelegenheid. Centraal Planbureau/ABF research, Den Haag.

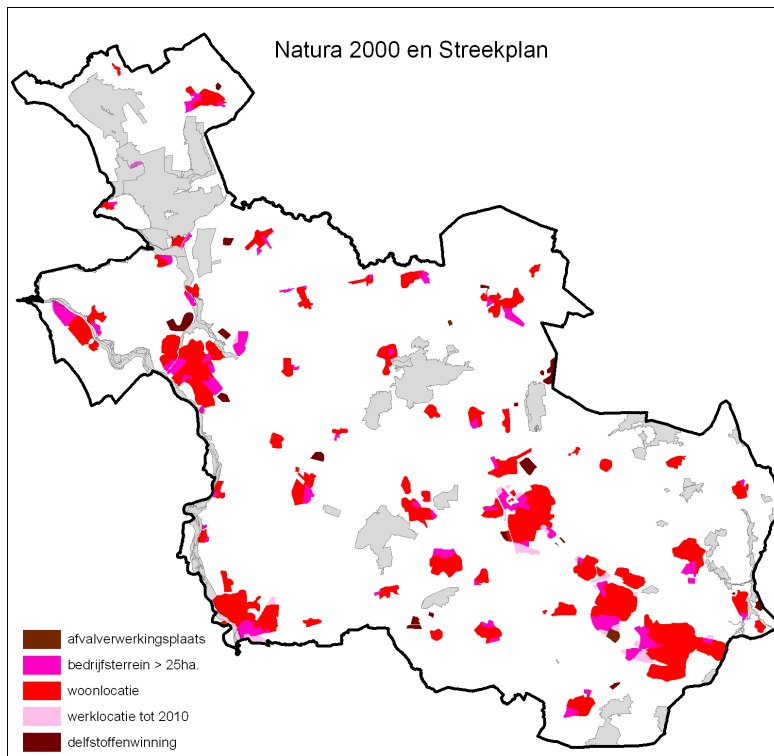
van Paridon & De Groot landschapsarchitecten (2008)

Bijlage 1² Ruimtelijke analysekaarten thema robuuste natuur

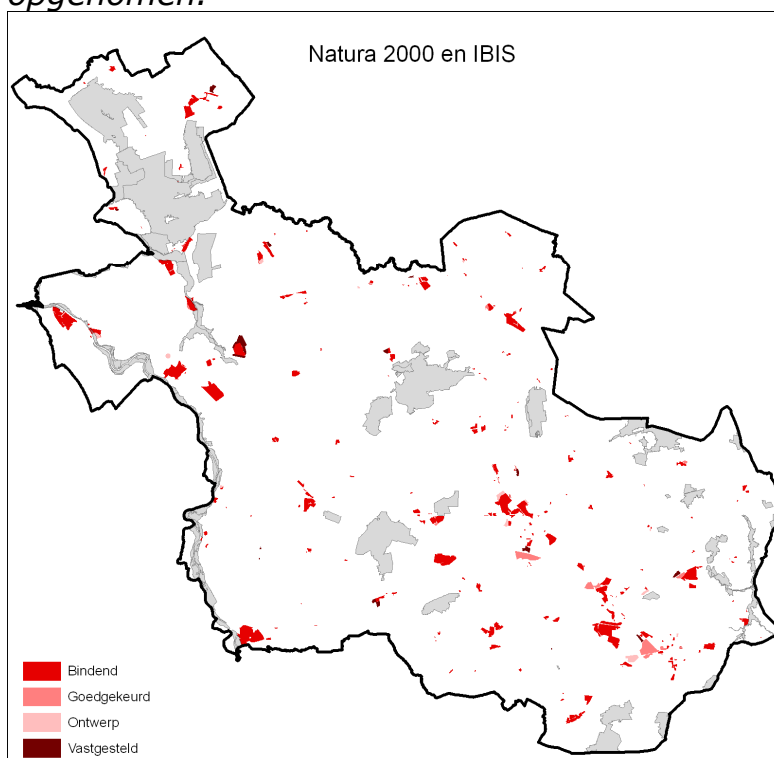

De ligging van de 25 Natura2000 gebieden in Overijssel.

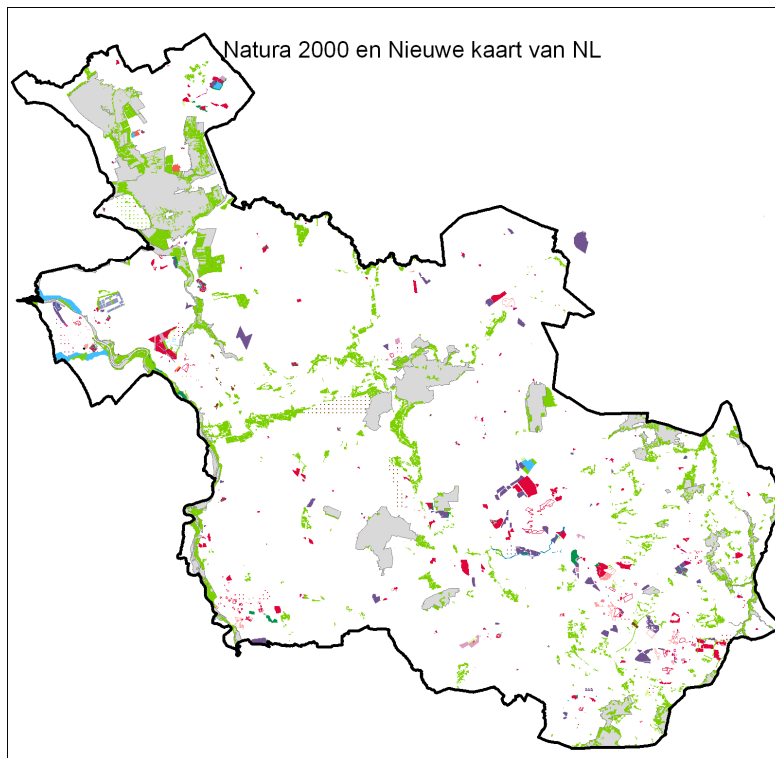
² Er loopt een discussie over de aanwijzing van het Wierdense Veld. Voorlopig is dit natuurgebied in de analyse meegenomen.

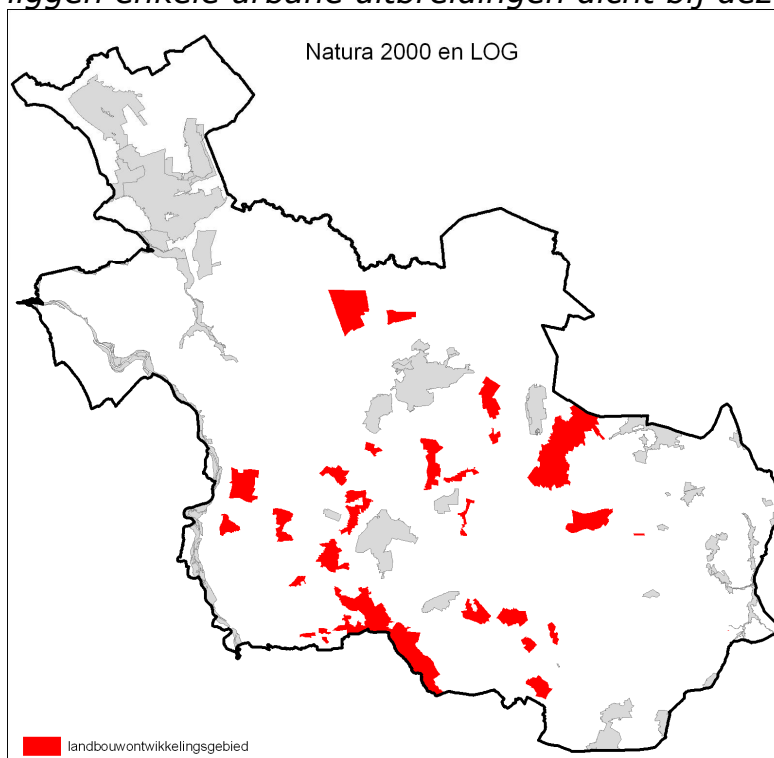
Binnen de Natura2000 gebieden zijn geen plannen voor uitbreiding van stedelijke functies (afvalverwerking, bedrijfsterrein, wonen etc.) opgenomen.

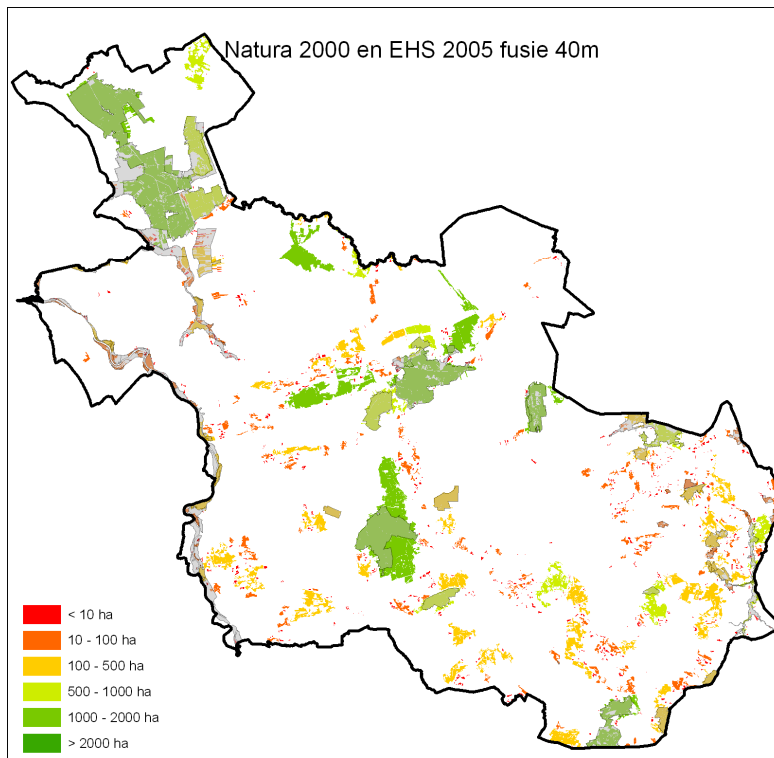
Ook in de Inventarisatie Bedrijfsterreinen en kantoorlocaties (IBIS, 2007) zijn geen plannen opgenomen die binnen de Natura2000 gebieden liggen.

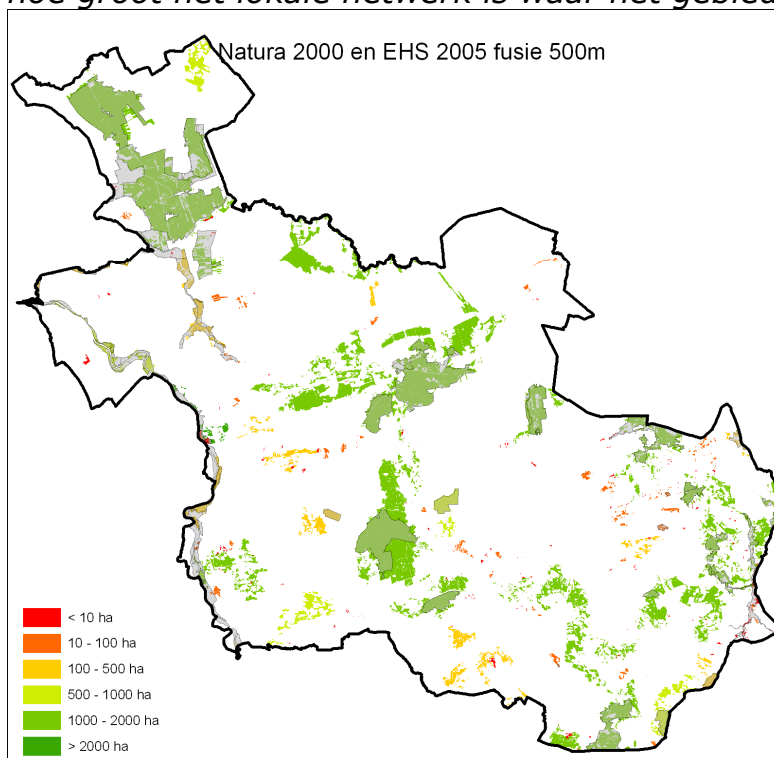
De Nieuwe Kaart van Nederland laat zien dat er geen gemeentelijke of provinciale plannen binnen de Natura 2000 gebieden liggen. Wel liggen enkele urbane uitbreidingen dicht bij deze gebieden.

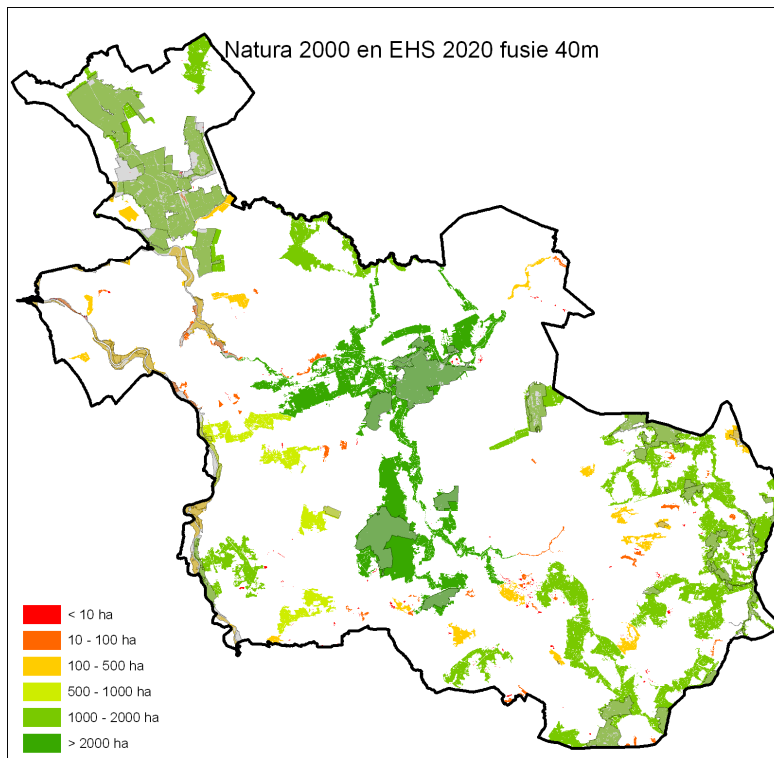
Geen van de landbouwontwikkelingsgebieden (LOG's) ligt binnen de Natura 2000 gebieden.

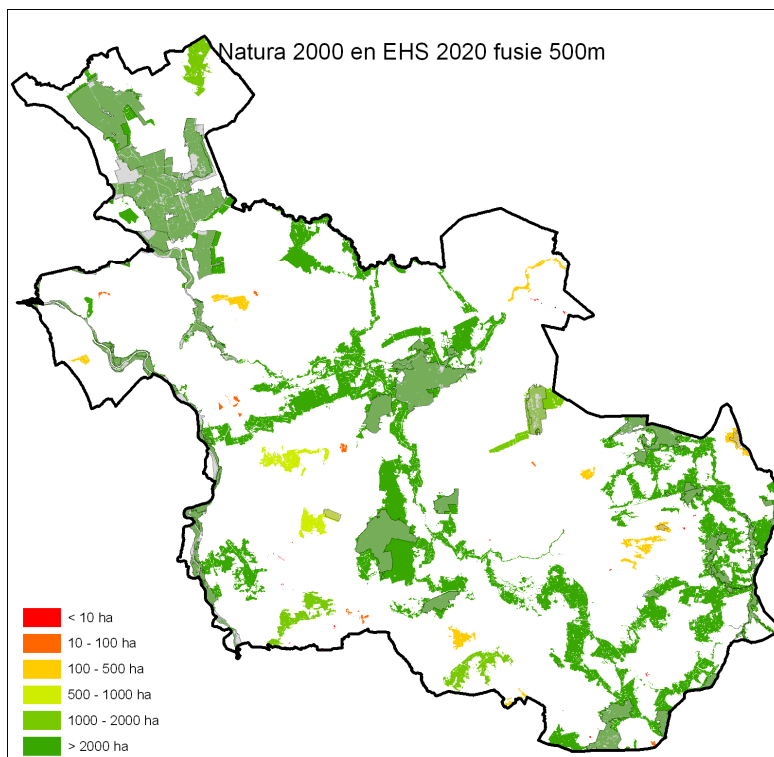
De omvang van aaneengesloten bestaande natuurgebieden (afstand maximaal 40 meter). Per individueel natuurgebied is aangegeven hoe groot het lokale netwerk is waar het gebied deel van uit maakt.

De omvang van aaneengesloten bestaande natuurgebieden (afstand maximaal 500 meter). Per individueel natuurgebied is aangegeven hoe groot het lokale netwerk is waar het gebied deel van uit maakt.

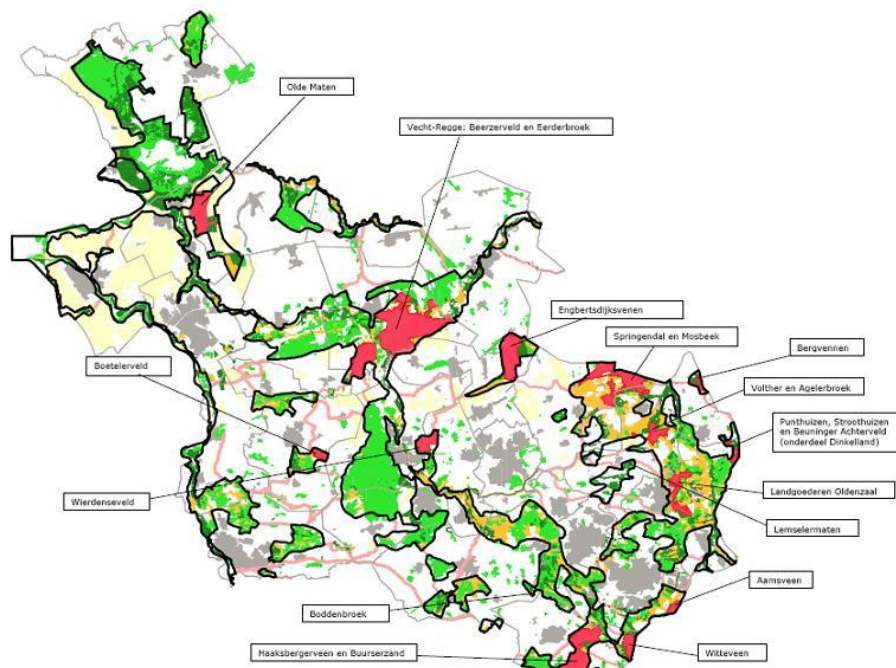

De omvang van aaneengesloten toekomstige natuurgebieden (afstand maximaal 40 meter). Per individueel natuurgebied is aangegeven hoe groot het lokale netwerk is waar het gebied deel van uit maakt.

De omvang van aaneengesloten bestaande natuurgebieden (afstand maximaal 500 meter). Per individueel natuurgebied is aangegeven

hoe groot het lokale netwerk is waar het gebied deel van uit maakt.

Samenhang EHS-Natura2000-TOPgebieden (bron: website Provincie Overijssel).